lította Tidrenczel Sándor, köztük sok az érdekes, korfestő, hangulatjelző szemelvény. Az 1929-es választási korteshadjárat alatt Zsilinszky egyik cikkében részletesen leírja a kormánypárt eszköztárát. Megemlíti többek között, hogy „Voltak községek, ahol 5—6 rendszeres itatás volt a választási harc alatt, másutt ilyen tagozódást nem lehetett megállapítani, mert éjjel-nappal egyvégtében folyt" (34—35. ol.).

A képviselőt Féja Géza is elkísérte az egyik beregi útján, s így ír e vidék lakóiról: „Ezt a nagyszerű népet nem lehet megtörni, nem lehet ősi kurucalkatából kivetkőztetni". (79. o.) Hasonlóan vélekedik Szabó Pál is: „Ezek az emberek nem panaszkodnak, csak elmondják a szörnyű valóságot harag nélkül, gyűlölet nélkül". (83. o.)

Nagy érdeme Tidrenczelnek, hogy olyan forrásokat is beválogatott, amelyek e régió lakóinak identitástudatát, egészséges önbizalmát erősíthetik.

A válogatásból az is kiderül, hogy a tarpai képviselő szót emel az országgyűlésen a beregi gyümölcstermesztés segítése és a Tisza-szabályozás érdekében, az állami iskoláztatás elterjesztése és az ingyenes tankönyvellátás mellett, támogatja a hadisegély-kérelmeket és a zsidó munkaszolgálatosok kéréseit, tiltakozik az irreálisan magas adó ellen. Tamási Áron úgy jellemzi Bajcsy-Zsilinszkyt, hogy „mindenki hozzáférhetetlen tisztességéről ismeri és a népért folytatott harcairól". (204. o.)

Pontos és jól használható a források lelőhelyének megjelölése, bár azt nem tudtam kibogozni, melyik cikkében nevezte a képviselő Bereget politikai pátriájának.

Talán szerencsésebb lett volna kihagyni néhány csekély információértékű, rövid dokumentumot.

E munkát összevetve Tidrenczel Sándor előző, Böszörményi Lászlóról szóló könyvével, megállapíthatjuk, hogy az jól betölti az ismeretterjesztő, figyelemfelhívó szerepet; az életút rövid rajzát 2—3 tucat jól válogatott, pár sornyi szemelvény követi. Az új kötetnél azonban — úgy érzem — a tiszteletreméltó szándék nem érte el teljesen a célját. A Bajcsy-Zsilinszky-centenáriumra megyénk is megjelentetett egy könyvet, az ismertetett kötetet. Ez azonban a túl sok dokumentum és a gyér magyarázó apparátus miatt nemigen válhat igazán közkinccsé. Mintha beigazolódna az a közmondás: Ki sokat markol, keveset fog.

(Tidrenczel Sándor: Bajcsy-Zsilinszky Endre és politikai pátriája. Nyíregyháza, 1986. Szabolcsi TÉKA 4. Sorozatszerkesztő: Futaky László.)

Galambos Sándor

Kristó Gyula – Makk Ferenc: Az Árpád-házi uralkodók

„Új" könyvvel jelentkezett az Árpád-kor jeles kutatópárosa, Kristó Gyula és Makk Ferenc. Az idézőjel azért szükséges, mert az IPM-ben megjelent nagysikerű uralkodói portrésorozat könyvalakba való átdolgozásáról van szó. Kétségkívül hiányt pótló mű. Utoljára 1892-ben jelent meg — kis példányszámban, Nagybecskereken (!) — Wertner

Mór: Az Árpádok családi története című hasonló tárgykörben írott munkája.

A szerkezeti tagoltságot a kronológia biztosítja. Uralkodásuk, országlásuk sorrendjében követik egymást fejedelmek és királyok; a IX. század sötétlő homályába burkolózó Álmostól az utolsó „aranyágacskáig", III. Andrásig, közel fél évezredet fogva át. Az Árpád-háznak huszonnyolc tagja kerül rövidebb, hosszabb terjedelemben bemutatásra. „Az embert állítottuk ... a központba..." vallják az előszóban a szerzők. S hozzátehetjük, nem a történelemkönyvek unos-untalan ismételt száraz anyagát próbálják bemutatni.

A szereplők hús-vér emberek, már amennyire a meglehetősen töredékes forrásanyag bemutatni engedi őket. Ebből következően sok a „ha", a „lehet", az újabb kérdéseket felvető hipotézis.

Érdekes a szerzők munkamegosztása. A terjedelemben tekintélyesebb rész — Kristó Gyula munkája — kettéoszlik. Álmostól, a dinasztia megalapítójától I. Andrásig, aki Zirczen elhalálozva, Tihanyban talált örök nyughelyet, tart az első szakasza. Érdekes és meglepő, mert korábban Kristó olyan művet tett le az asztalra e korszakról, a Regnum és a Dukátus küzdelméről, mint „A XI. századi hercegség története Magyarországon". Így Makk Ferencé a lehetőség, hogy a „kisebbek" mellett Szent László és Könyves Kálmán portréját új elemekkel, árnyalatokkal gazdagítva rajzolja meg. Ő, az eddig vázlatosabban tárgyalt XII. század legfelkészültebb ismerője, miként azt, „Magyarország a 12. században" c. műve bizonyítja. Kétségkívül mozgalmasabb, nagyobb történelmi fordulatokat hozó a XIII. század uralkodóinak élete. Az „Aranybullák évszázada", a „Csák Máté"-k időszaka ismét Kristó Gyula megfogalmazásában tárul elénk.

Szögezzük le gyorsan. Ez a könyv szándéka szerint sem a szűkebb szakmának íródott. A történelem iránt érdeklődő, fogékony olvasóközönséget kívánja kiszolgálni.

Érvek és ellenérvek hangzanak el, csitulnak, majd újrakezdődnek a viták — újságok és folyóiratok hasábjain — hol is a helye a történelemnek, egyre jobban bővülő ismereteink rendszerében. Jól tudjuk, a matematika után a történelem a meg nem érthető, rettegett tantárgy. Különösen a középiskolákban, ahol egyszer legalább (érettségin), számot kell(lene) adni a tárgyi tudásról. A tankönyv hasznos eszköz a tudás alapjainak elsajátításához, de csak keret, váz, amire építeni lehet.

Erre a vázra további ismeretek aggathatók. Igen, ha azok megtalálhatók: figyelemfelkeltőek, érdekesek, olvasmányosak. Hál' Istennek, jó évtizede „fut" sikerrel a „Magyar História" sorozat, amely a tudományos igényeknek és történelem népszerűsítésének kettős célját egyszerre igyekszik szolgálni. Hasonló indíttatású, talán közelebb állna a történelem népszerűsítéséhez, a „Labirintus" sorozat is. De ugyanígy említhetjük az előbbihez közelebb álló „Sorsdöntő történelmi napok"-at.

De történettudományunk művelői közül hiányzik egy igazi kisesszéíró egyéniség. Olyan, mint a néhai jóemlékezetű Takács Sándor volt a századfordulón és a XX. század első évtizedeiben. Szín, zamat, stílus, mind együtt van ezekben a miniatűr remeklésekben. „Régi magyar nagyasszonyok, Régi magyar kapitányok és generálisok, Művelődéstörténeti tanulmányok" — most kezdik újra felfedezni, kiadni művei maradandóbb részeit. Valami hozzá hasonló törekvést vélünk felfedezni e könyv

kapcsán a Kristó—Makk szerzőpáros alkotásában.

Bár Kristó Gyula és Makk Ferenc korábban keletkezett munkái is ennek az elképzelésnek a szellemében születtek, de nagyon hiányzott már a korszak kiemelkedő egyéniségeit — királyait bemutató más megközelítési szempontú feldolgozás. Nos, ezt a könyvet veheti kezébe most az olvasó.

Ez az emberközpontú feldolgozás valósult meg most magas színvonalon. Árpád-házi uralkodóink szinte leszállnak szobor talapzatukról. Megelevenednek, élnek, emberi gyarlóságaik közepette.

A mondák ködébe vesző IX. századból kiemelkedik Álmos, a dinasztiaalapító alakja. Leginkább Mózeshez hasonlítható. Nem jut be az „ígéret földjére", „Erdély hazában megölték" — írja a XIV. századi krónika. A honfoglaló Árpád vezér alakja bő terjedelemben kerül bemutatásra. Itt a szerző szembeállítja a magyar néphagyományt a nyugati krónikák adataival, melyek csak Kurszán vagy Kuszán tevékenységét említik a jelzett időszakban. Árpádot az ismeretlen P. mester II. Andrásra jellemző tulajdonságokkal ruházza fel: életszeretetével, bőkezűségével, hadi dicsőségre vágyásával. Amint egy oklevelében olvashatjuk: „a királyi felség bőkezűségét semmi sem szorítja határok közé, és az uralkodó számára az adományozás legjobb mértéke a mértéktelenség".

Az államalapító Szent István alakja is új vonásokkal gazdagodik. Nem a Koppány vérét ontó, vallásos ereklyegyűjtő, hanem — a legenda szerint — az egyetlen megmaradt fiútrónörökös halála után egyedül maradó Istvánt is láthatjuk. Kísérletet tesz a szerző Orseoló Péter alakját elborító vér és szenny lemosására, utalásszerűen. Plasztikus képet kapunk Salamon és Géza küzdelmeiről, ahol a későbbi „lovagkirály", Szent László nemcsak testvéri szeretetből, hanem saját érdekétől ösztönözve támogatja bátyja hatalmi törekvéseit.

Végigtekinthetünk az alig ismert, zűrzavaros XII. században, ahol gyermekkorban koronáztatnak és alig harminc éven felül halnak el királyok és ellenkirályok. Dolgozik a bizánci arany és méreg. Felvillan Kun (IV.) László színes, szétszórt és tragikus véget ért személyisége. A portrésor a budai minoriták templomában zárul. Magyarországon a feudális anarchia és „a király úr lanyhasága" folytán a tartományurak hatalma a meghatározó. Letörött az Árpád-ház utolsó „aranyágacská"-ja III. András halálával.

(Kristó Gyula—Makk Ferenc: Az Árpád-házi uralkodók. Interpress Kiadó Budapest, 1988. 305. o.)

Falussy József